

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

Διευθύντης: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΑΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1943

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΣΤΑΔΙΟΥ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

κατάλογοι τῶν χειρογράφων, πού νά εἶναι στή διάθεση τῶν ἐρευνητῶν, οἱ εὐχρηστοὶ ὀδηγοὶ γιὰ τὴν ἀνεύρεση τῶν βιβλίων, οἱ εὐκολίες γιὰ τὴν ἀναδίφηση ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν τοῦ 19ου αἰῶνα κλπ. κλπ.; Δυὸ - τρεῖς ὑπάλληλοι, πού κυριολεκτικὰ τσακίζονται οἱ δυστυχεῖς γιὰ νά ἀνεβοκατεβάξουν ἀπὸ τὰ ὑπόγεια τοὺς τόμους, καὶ πού ἔχουν τὴν ψυχὴ στὴν ἀκρὴ τῶν χειλιῶν τους, δὲν εἶναι βέβαια ἰδεώδης τρόπος ἐρευνας καὶ μελέτης.

Ὅλ' αὐτὰ, ὅμως, δὲ γίνονται « μὲ τὰ ψέμματα ». Χρειαζόμαστε χρήματα, καὶ ἴσως πολλὰ χρήματα. Αὐτὰ εἶναι ὁ μοχλὸς τοῦ Ἀρχιμήδη...
ΑἴΜ. Χ.

Ἡ Δημοτικὴ καὶ ἡ Ἐπιστῆμη.

Ὁ Παλαμᾶς ἔγραψε κάποτε — πᾶνε χρόνια πολλὰ ἀπὸ τότε : « Δημοτικιστὴς πρῶτ' ἀπ' ὅλα ἐκεῖνος πού τὰ γράφει τὰ δημοτικά, ὄχι ἐκεῖνος πού λέει μονάχα πὼς εἶναι δημοτικιστὴς. — Ἡ δημοτικὴ δὲ θέλει λιμοκοντόρους γιὰ πλατωνικά κόρτε· θέλει ἐπιβήτορες γιὰ γέννα » (« Πεζοὶ δρόμοι », Α', 1929, σελ. 128). Κάτι τέτοιο νομίζω πὼς ἔχει ἀρχίσει πιά νά γίνεται κοινὴ συνείδηση· κ' ἡ συνείδηση τούτη ν' ἀπλώνεται ὁλοένα σὲ πλατύτερος κύκλους. Σήμερα δὲν πρόκειται πιά γιὰ τὴν τέχνη τοῦ λόγου (ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει ζήτημα γλώσσας)· πρόκειται γιὰ τὴν ἐπιστῆμη. Δικηγόροι, γιατροί, τεχνικοί, κάνουν συσκέψεις, γράφουν ἀρθρα στὶς ἐφημερίδες, μελετήματα στὰ περιοδικά, τυπώνουν φυλλάδια γεμάτα ζέστα ψυχῆς καὶ ἀνοιχτομουαλιά, καὶ ὑποστηρίζουν θαρραλέα τὴν ὀλοκληρωτικὴ χρῆση τῆς δημοτικῆς στὴν περίπου ἄβατη ἴσαμε σήμερα περιοχὴ τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου. Φανερό, πὼς τὸ δεῦτερο ταμπούρι τῆς καθαρῆς τρεμοσαλεύει συθέμελα καὶ πάει νά πέσει· κ' ἐκεῖ πού ἕναν αἰῶνα καὶ περισσότερο τώρα οἱ ἀράχνης τοῦ ἀρτηριοσκληρωτικοῦ ἀρχαϊσμοῦ κυριαρχοῦσαν, κάποιο γαλάζιο καὶ κάποια δροσιά ἀπὸ τοὺς ἀνοιχτοὺς ὀρίζοντες ἔρχεται ν' ἀναγεῖλαι μιὰ καινούργια, χαρούμενη μέρα. Σὲ λίγο μπορεῖ νά μὴ μένει ὀρθίω παρὰ μόνο τὸ τρίτο ταμπούρι : ἐννοῶ τὴν δημοσιογραφία (στὸ στενότερο νόημα τῆς) καὶ τὸ ἐπίσημο κράτος. Μὰ σὰν ἡ ἐπιστῆμη καταχτηθεῖ ὀλοκληρωτικὰ ἀπὸ τὴν ζωντανὴ γλώσσα τοῦ ἔθνους, βέβαιο εἶναι πὼς εὐκολότατα πιά καὶ τὰ τελευταία ἐμπόδια θὰ λείψουν· κ' ἡ καθαρῆς θὰ μεταμορφωθεῖ, καθὼς τῆς ἀξίζει, σ' ἕνα ἰδίωμα πού θὰ τοιιάζονται πότε - πότε οἱ εὐθυμογράφοι καὶ θὰ τὸ μεταχειρίζονται, κωμικὰ ἀκρωτηριασμένο, οἱ ἀγράμματοι, ὅταν θὰ τοὺς συνεπαίρνει ὁ ὀιστρος τῆς σπουδαιοφάνειας.

Ὡστόσο, ἡ ἐπιστῆμη, στὸ σύνολό τῆς, δὲν ἔχει ἀκόμα ἀγκαλιάσει τὴν δημοτικὴ. Μονάχα πού οἱ ἀπόπειρες, ὅσες ἔγιναν στὰ περασμένα χρόνια ἀπὸ φωτισμένους ἀνθρώπους, σὰν τὸ Φῶτη Φωτιάδῃ τῆς Πόλης, σὰν τὴν Παπαμόσκου, τὸ Βλασιό, τὸν Ἐλισαῖο Γιαννίδῃ τὸν ἀλησμόνητο, μπορεῖ καὶ λειψές, μπορεῖ καὶ ἱκανὲς νά γεννήσουν ἀντιλογίες σὲ ὀρισμένα σημάδια τους, ὀλοένα

καὶ πυκνότερες γίνονται, μηνύματα, ἐνὸς ξαναγεννημοῦ, πού καὶ βέβαιος εἶναι καὶ πλουσιόδωρος θάρθει. Ἄλλωστε, ἀπὸ τὴ χρονιά πού ὀρθώσεν ἀνάμεσα στὸν Ἐλληνισμό γιὰ πρώτη φορὰ τὸ ἀνάστημά του καὶ τὸ ἱστορικὸ του βιβλίο ὁ Ψυχάρης (1888), συνειδητοποιώντας θριαμβευτικὰ καὶ μ' ὄλη τὴ μαχητικὴ ἀδιαλλαξία του ἐκεῖνο πού οἱ πολυάριθμοι πρόδρομοὶ του εἶχαν λίγο ὡς πολὺ αἰστανθεῖ, πέρασε πολὺς καιρὸς, καὶ στάθηκε χρήσιμος τοῦτος ὁ καιρὸς, γιὰ νά μελετηθεῖ καλύτερα τὸ ζήτημα καὶ γιὰ νά ὀρμισθεῖ ἡ λύση· ἔτσι, σήμερα προχωροῦμε περισσότερο φωτισμένοι στὸ δρόμο μας, καὶ ξέρουμε τι θὰ ζητήσουμε — καὶ τί πρέπει νά πάρομε ἀπὸ τὸ δημοτικιστὴ ἐπιστήμονα. Οἱ ὑπερβολὲς τῆς Παπαμόσκου καὶ τοῦ Φωτιάδῃ καὶ τοῦ Βλασιό ἀνήκουν σὲ μιὰ στρατευομένη περίοδο, ὅπου τὸ πνεῦμα τῆς πιὸ ἀθεσώπητης ξενηλασίας εἶταν φυσικὸ νά ἐπικρατεῖ. Κ' εἶναι ἀνάγκη μάλιστα νά εἰπωθεῖ, πὼς ἀκριβῶς τὰ ὑποδείγματα πού μᾶς πρόσφεραν μᾶς ἔχουν διδάξει τὴν ὀρθὴ πορεία. Ἡ δημοτικὴ — τὸ εἶχε κι ὁ Ψυχάρης τοινίσει τοῦτο — δὲν εἶναι σωρὸς ἀπὸ λέξεις, ἔτοιμες ν' ἀντικαταστήσουν ὀ,τι θησαύριση ἢ καθαρεύουσα ἀπὸ τὴν ἀρχαία κι ὅσα νεοπλάσματα ἢ ἴδια δημιούργησε. Ἡ δημοτικὴ εἶναι μορφολογικὴ διάρθρωση, ἀπόλυτη ταύτιση τοῦ καλλιεργημένου λόγου μὲ τοὺς νόμους πού ὀργανώνουν τὴ ζωντανὴ λαλιὰ καὶ πηγάζουν ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ ἔνστιχτο τοῦ λαοῦ· καί, πέρ' ἀπὸ τοῦτα, ἡ δημοτικὴ εἶναι ψυχὴ καὶ νοῦς, εἶναι ἡθὸς, εἶν' ἕνας γενικὸς τρόπος ν' ἀντικρύζει τὸν ὀλόγυρά σου κόσμο καὶ νά προσδέχεται τὰ μηνύματά του καὶ ν' ἀποκρίνεται, ἀντιδρώντας κατάλληλα, σὲ τοῦτα· ἡ δημοτικὴ εἶναι εἰλικρίνεια, εἶναι τὰ νιάτα πού ἀναβρῦζουν ἀπὸ τὴν ὑπαρξὴ σου ὀλάκερη καὶ σὲ ὑποχρεώνουν νά διατηρεῖς ἀνόθευτη καὶ καθάρια τὴ σκέψη σου καὶ νά ζεῖς βαθιὰ καὶ πλατιὰ τὸ ρυθμὸ τοῦ καιροῦ σου. Γιὰ τοῦτο, ἂν εἶσαι ζωντανὸς ἀνθρώπος, δὲ μπορεῖ, θὰ νιώθεις λεύτερη τὴν ἀνασαιμιά σου μονάχα στὸ χῶρο τοῦ ζωντανοῦ γλωσσικοῦ ὀργανου, ὄχι στὶς φράσεις πού ξεσέρνεις σὰν ἀπολιθώματα ἀπὸ τὰ λεξικά. Αὐτοὶ οἱ ἔρμαφρόδοτοι « φίλοι τῆς δημοτικῆς », πού μοιάζουν μὲ τὰ συμβούλια καὶ τὶς ἐφορεῖες τῶν φιλανθρωπικῶν ἱδρυμάτων, σὰ νά εἶταν ἡ γλώσσα τοῦ ἔθνους ἐκθετο βρέφος ἢ ἀνίατος ἀρρωστος, νομίζω, πὼς πρέπει νά λείψουν : « οὐκέτ' ὀκνεῖν καιρὸς. ἀλλ' ἔργων ἀκμή ». Ἡ παλίμβουλη παράδοση τῶν « φίλων τῆς δημοτικῆς » δὲ μᾶς χρειάζεται πιά. Μᾶς ἀρκεῖ ἡ ἴσαμε τώρα ἔνδοξη πορεία τῆς, πού θυμίζει τὸ Στέφανο Κουμανοῦδῃ, τὸν παγερὸ στιχοπλόκο τῶν « Σονέτων εἰς Ἐνετιάν », γεμάτο καλοκάγαθην ὑποχωρητικότητα στὸ « Στράτη Καλοπείρο », καὶ τὸ Δημ. Βερναρδάκη, κατασκευαστὴ μεγαλιθικῶν ἰάμβων στὶς τραγωδίες του, εὐφυστατο ἐπικριτὴ τῆς γλωσσικῆς παλαιοντολογίας στὸν « Ψευδατικισμοῦ ἔλεγχον », καὶ τὸν Κωνσταντῖνο Ἀσώπιο, φωτισμένον ἔχτιμητὴ τοῦ δημοτικοῦ καὶ τοῦ σωλωμικοῦ τραγουδιοῦ στὰ φοβερά ἀρχαϊκόγλωσσα « Σούτσειά » του, καὶ τὸ μεγάλο Ν. Γ. Πολίτη, πρόμαχο τῆς δημοτικῆς, μὰ καὶ πραγματοποιοῦ τοῦ

κὶ δυσκίνητου ἀρχαίου ὕφους, κὶ αὐτὸν ἀκόμα τὸν Ἐμμανουὴλ Ροῖδη, χαλαστὴ στὰ « Εἶδωλα » καὶ ἀνιφαντικὸν οἰκοδόμο στὰ πεζογραφήματά του — κὶ ἄλλους ὅσοι σήμερ' ἀκόμα μέσα στὸ πολυβασανισμένον μας πανεπιστήμιον, εἴτε ἀπὸ παθολογικὴ ἀβουλία εἴτε ἀπὸ περιτέχνη σκοπιμότητα, ἐγκωμιάζον τὴ δημοτικὴν, μὰ δὲν κάνουν καὶ τίποτε — ὅσο τὸ ἐπιτρέπει ἡ δύναμις τους, ἐπιτέλους — ἀντίρριο γιὰ τὴν προκοπὴν της. Ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς ὁ ἐπιστήμονας δὲν ἔχει χρέος νὰ εἶναι καὶ γλωσσολάστης, νὰ κατέχει καὶ τὴ λογοτεχνικὴ ἀρετὴ. Θέλει ἓνα εἶσιμον, συγκροτημένον ὄργανον ἐκφράσεως, γιὰ νὰ πεῖ ἐκεῖνο πὸν θέλει νὰ πεῖ μὲ διαύγεια, μὲ ἀκρίβεια, μὲ λιτότητα. Ὅ,τι κυριότατα τὸν ἐνδιαφέρει — καὶ πρέπει νὰ τὸν ἐνδιαφέρει — εἶναι ἡ ἐπιστημονικὴ γνώσις. Παρατήρησα κάποτε πὼς ἡ ἐπιστημονικὴ συνείδησις εἶναι ὁλότελα διαφορετικὴ ἀπὸ τὴ συνείδησις τὴν καλλιτεχνικὴν, τὴ μορφολογικὴν, ἀπὸ τὴ συνείδησις τῆς ποιότητος πὼς ὁ ἐπιστήμονας πὸν ξεστρατίζει στὴ λογοτεχνία, ἔξω ἀπὸ ἐλάχιστες ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις, μπορεῖ νὰ μὴ ἀποτυχαίνει καὶ στὰ δυό, — καθὼς εἶδα νὰ ὑποστηρίζεται τις μέρες τοῦτες κάπου, — μὰ, χωρὶς ἄλλο, ἀποτυχαίνει στὴν ἐπιστήμην κὶ ὁ λογοτέχνης, πὸν θέλει νὰ κάνει κ' ἐπιστήμην, δὲν κατέχει, χωρὶς ἄλλο, τὴν ἀκέρια καλλιτεχνικὴ συνείδησις. Παραδείγματα διασκεδαστικὰ μᾶς προσφέρουν, ἀνάμεσα σὲ πολλὰ παρόμοια, κ' οἱ πανεπιστημιακοὶ στιχοπλόκοι, γλωσσαμύνητορες οἱ περισσότεροι, μὰ καὶ παράνομοι ἐρασιεῖς τῆς ἀπολλωνίας δάφνης, πὸν εἴτε σὲ τόμους πλούσια τυπωμένους, εἴτε στὶς στήλας ἀνεχτικῶν ἐφημερίδων, εἴτε στὶς σελίδες λαθρόβιων περιοδικῶν, ἀραδιάζον ἑαδιάντροπα τὰ τέρατα τῶν « οἰκτρῶν ἐρωτῶν » τους. Μὰ ἡ ἀνάγκη τὸ φέρνει σήμερα — ἀνάγκη ἀναπόφυγη — κάπως νὰ νιώσει καὶ τοῦ γλωσσικοῦ ὄργανου τὴ μορφολογία ὁ ἐπιστήμονας, κὶ ἂν δὲ μπορεῖ νὰ τὴ νιώσει, νὰ προσφύγει στὴ βοήθειαν τοῦ λογοτέχνη, ὄχι γιὰ νὰ πάρει τὸ δημοτικὸν τοῦ γράψιμου χρῶμα καὶ ὕφος, μὰ γιὰ νὰ σιγουρευτεῖ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῆς γλωσσικῆς του γνησιότητος. Πρέπει νὰ καταβληθῶν πολλοὶ κόποι, νὰ γίνωσιν πολλὰς προσπάθειαι, ἴσαμε πὸν νὰ ὀργανωθῆι μιὰ στρωτὴ ἐπιστημονικὴ γλῶσσα, ἴσαμε πὸν νὰ σχηματισθῶσιν τὰ καλούπια, καθὼς ἔγινε μὲ τὴν καθαρῆν, — τὰ καλούπια πὸν ἀποτελοῦσιν καὶ σήμερ' ἀκόμα τὴ μόνη της δύναμις καὶ πὸν θ' ἀποτελέσωσιν μεθ' αὐτὸν μιὰ πρόσθετη δύναμις τῆς δημοτικῆς. Μὰ χρειάζεται πολλὴ προσοχή. Νομίζω πὼς κάθε προσπάθεια νὰ μεταβληθῆι ἢ ὀρολογία εἶναι καταδικασμένη ἀπὸ πρὶν σὲ ἀποτυχία. Ἡ Παπαμόσκου κὶ ὁ Πέτρος Βλασιός κὶ ὁ Φωτιάδης τὸ ἐπιχειρήσανε, καὶ δὲν κατάφεραν τίποτε περισσότερο ἀπὸ τὸ νὰ κολήσωσιν στὴν πλάτη τῆς δημοτικῆς μερικὰ καταγέλαστα καρκινώματα. Ἡ ὀρολογία μπορεῖ ν' ἀπλουστευθῆι, ν' ἀλλάξει σὲ ὀρισμένα μόνο σημεῖα της, δὲ μπορεῖ μήτε, καθὼς ὑποστηρίζουν ἄλλοι, νὰ πάει σιγά - σιγά καὶ προσδευτικὰ ἀλλάζοντας, γιὰ τὴν οἱ ἐπιστημονικοὶ ὄροι εἶν' ἐξαιρετικὰ δυσκολοκίνητοι, κὶ ἅμα παγώσωσιν, χρειάζονται γενιές καὶ γενιές γιὰ νὰ πάρουν ἄλλη

μορφὴν. Ἀπαραίτητο ἐπίσης εἶναι νὰ μὴ γίνῃ μεταφρασιὰ ἀπὸ τὴν καθαρῆν. Ὁ Ἐλισσαῖος Γιαννίδης, ὁ Χ. Θεοδορίδης, ὁ Γιάννης Ἰμβριώτης, ἄλλοι ἀκόμη, μᾶς εἶδειξαν, καὶ στὶς θετικὰς καὶ στὶς θεωρητικὰς ἐπιστήμας, πὼς πρέπει νὰ γράφεται ὁ δημοτικὸς ἐπιστημονικὸς λόγος — ἀπὸ τὴν ἀρχήν, ἀπὸ τὴ ρίζαν τοῦ δημοτικῆς — καὶ γιὰ νὰ κατορθωθῆι τοῦτο, πρέπει ὁ ἐπιστήμονας νὰ προσπαθῆσιν μὲ κάθε τρόπο νὰ λησμονήσῃ τὴν καθαρῆν, νὰ μὴ σκέπτεται στὴν καθαρῆν τὴν ὥρα πὸν γράφει στὴ δημοτικὴν. Κὶ ἀκόμα κάτι ἄλλο, καθὼς νομίζω σημαντικὸν: νὰ παραμεριστῆι, ὅταν κάτι ἀληθινὰ ἐπικίντυνον, ἢ ἐπίδραση τοῦ λογοτεχνικοῦ ὕφους στὴ σύνθεσιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου. Πρῶτον γιὰ τὸ σημερινὸ ἐπιστήμονα δὲ μπορεῖ νὰ σταθῶσιν τὰ λογοτεχνικὰ κείμενα, γραμμένα μὲ ἄλλο σκοπὸν, κινημένα ἀπὸ διαφορετικὸν ψυχόρμητο ἢ ἐπικοινωνία μᾶς τους — καὶ ὄχι μὲ ὅλα, μὲ τὰ καταλληλότερα — θὰ τοῦ διδάξῃ μονάχα τὴ γλῶσσα, ὅπου δὲν τὴν κατέχει μὲ βεβαιότητα καὶ ἀκρίβεια μ' ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα χρῆσιμα θὰν τοῦ εἶναι μόνο τὰ βιβλία τῶν πρωτοπόρων δημοτικιστῶν ἐπιστημόνων καὶ τοῦτα πάλι ὄχι ὁλότελα, γιὰ τὸν πὸν πρέπει νὰ προσέξῃ καὶ τις ὑπερβολὰς νὰ ξεφύγει καὶ τις πιθανὰς κακοτοπιὰς νὰ ἰσπεδώσῃ. Καὶ τὸ ἀκροτελεύτιον καὶ θεμελιακόν: ὅταν μιλοῦμε γιὰ τὴ γλῶσσα τῆς ἐπιστήμης, πρέπει νὰ πάψωμε νὰ νομίζωμε πὼς « γράφω τὴν ἐπιστήμην στὴ δημοτικὴν » σημαίνει « ἐκλαίκευω τὴν ἐπιστήμην ». Ἡ ἐκλαίκευσις τῆς ἐπιστήμης, καθὼς γίνεται σ' ὅλους τοὺς πολιτισμένους τόπους, εἶναι ἔργο διαφωτισμοῦ, πὸν συχνὰ τὸ ἀναλαβαίνουν καὶ κατώτεροι, ὄχι δημιουργικοὶ ἐπιστήμονες, — ἐκεῖνοι πὸν νιώθωσιν πὼς ἡ ἐπιστημονικὴ τους δράσις περιορίζεται στὴ μετάδοσιν καὶ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν κατακτημένων γνώσεων, ὄχι στὸ προσδευτικὸν ἄπλωμα τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρευνας, — καὶ δὲν ἔχει παρὰ « σχέσεις ἀγαθῆς γειτονίας » μὲ τὸ πραγματικὸν ἐπιστημονικὸν βιβλίον, πὸν, μολονότι γραμμένον στὴ γλῶσσα ὅλου τοῦ κόσμου, δὲ διαβάζεται καὶ δὲ νιώθεται παρὰ μονάχ' ἀπὸ τοὺς εἰδικούς. Συνακόλουθα, ἀνάγκη νὰ ἐννοηθῆι πὼς ὁ δημοτικὸς ἐπιστημονικὸς λόγος δὲν πρόκειται νὰ ρίξῃ τὴν ἐπιστήμην στὸ πεζοδρόμιον: πρόκειται νὰ τὴν σωματώσῃ ζωντανὰ καὶ δημιουργικὰ στὴν πολιτιστικὴ πορεία τοῦ ἔθνους, νὰ τὴν πάρῃ ἀπὸ τὰ χέρια τῶν στεγνῶν, δοκησίσοφων καὶ συχνὰ στὸ βάθος ἀγράμματων μανταρίνων πὸν περιφέρουν τὰ ἐμβριθέστατα κωνικά τους σκιαδία στὶς αἰθουσὰς τῆς ἀκαδημαϊκῆς διδασκαλίας, ξένοι πρὸς τὴν ἀπαιτήσιν τοῦ τόπου καὶ πρὸς τὴν ἀληθινὴν προκοπὴν του. Ἐκλαίκευτικά βιβλία ἔχουμε καὶ μεῖς ἐδῶ πέρα πολλὰ. Καὶ δὲν εἶναι σωστὸν νὰ τὰ χαρακτηρίσωμε ἄχρηστα. Οἱ γιὰ τρὸς μάλιστα, ὅταν ἐκπρόσωποι μιᾶς ἐπιστήμης πὸν μᾶς ἐνδιαφέρει ὅλους, πρωτοστατοῦσιν στὴν κίνησιν. Μὰ ἐκεῖνο πὸν χρειάζεται πᾶς εἶναι τὸ γνήσιον ἐπιστημονικὸν βιβλίον, τὸ βιβλίον πὸν προσφέρει ὁ καθηγητὴς στὸ φοιτητὴν του, τὸ βιβλίον πὸν θὰ διδάξῃ στοὺς νέους τὴν ἐπιστήμην καὶ πὸν θὰ γίνῃ πολύτιμη ἀφορμὴ νὰ κα-

τοχυρώσουν μιά γιὰ πάντα, ὄχι νὰ νοθέψουν, τὴ γλωσσική τους συνείδηση. Μνημόνευσα ἤδη μερικὰ τέτοια βιβλία, σὰν τοῦ Χ. Θεοδορίδη καὶ σὰν τοῦ Γιάννη Ἰμβριώτη — καὶ σὰν τοῦ Ι. Θεοδορακόπουλου ἐπίσης. Μὰ τοῦτα ἀναφέρονται σὲ φιλοσοφικὲς ἐπιστῆμες, ὅπου ἡ διατύπωση τοῦ νοήματος μπορεῖ νὰ πάρει καὶ κάποιο χρῶμα λογοτεχνικό, χωρὶς βλάβη. Κ' εἶμαι ἀληθινὰ εὐτυχημένος πού μπορῶ, τὴ στιγμή τούτη, ν' ἀνακινῶσω πῶς ὑπάρχει ἔτοιμο ἓνα σύγγραμμα πανεπιστημιακό, γραμμένο πέρα γιὰ πέρα στὴ δημοτικὴ καὶ σὲ μιά στρωτὴ καὶ καλαίσθητ' ἀρμολογημένη δημοτικὴ, χωρὶς δανεικά ἀπὸ τὰ κείμενα τοῦ καλλιτεχνικοῦ λόγου, χωρὶς περισσολογίες, χωρὶς φορτώματα, μὲ τὴ φράση ἀκριβοζυγισμένη καὶ λαγερή, μὲ τὴν ὅλη διατύπωση ὑψωμένη στὴν περιωπὴ τοῦ ἀληθινοῦ ἐπιστημονικοῦ λόγου. Εἶναι ἡ «Μαιευτικὴ» πού ἔγραψεν ὁ καθηγητὴς κ. Νίκος Κ. Λούρος, ἓνας ἀπὸ τοὺς ἱκανότερους ἐπιστημονες πού διαθέτει ὁ τόπος. Εἶχα τὴν εὐκαιρία τὶς μέρες τοῦτες ν' ἀκούσω ὀλόκληρα κεφάλαια τοῦ βιβλίου ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ κ. Λούρου, πού καλοπροαίρετα θέλησε νὰ μοῦ γνωρίσει τὴν ἐργασίαν του, κ' εἶμαι μὲ τὴν ἐντύπωση πῶς ἀνακάλυπτα μίαν ἀγνωστὴ γῆ. Εἶχα μπροστά μου ἓνα σύνολο πού δὲν εἶναι μονάχα καρπὸς καθάριας καὶ βέβαιης ἐπιστημονικῆς σοφίας, μὰ καὶ κατόρθωμα μόχθου γλωσσοπλαστικοῦ, ἓνα ὑπόδειγμα ὀρολογίας ἀπλουστευμένης ὅπου μπορεῖ καὶ ὅπου πρέπει ν' ἀπλουστευθεῖ, μιά σύνταξη ἀληθινὰ δημοτικὴ, μίαν ἔκφραση πέρα γιὰ πέρα ζωντανή, πού μ' ἐφερνεν ἀνεμπόδιστα κονιά της — κι ἄς εἶταν ὁ λόγος γιὰ ἐπιστημονικό κλάδο ὀλότελα ξένο μου. Ἰσαμε τὴ στιγμή κείνη τὰ ἐπιστημονικά ἱατρικά συγγράμματα μ' ἔκαναν νὰ πιστεύω πῶς βρισκομαι σὲ κάποιο παλαιοπωλεῖο. Κι ἀναθυμήθηκα τὸ μακαρίτη τὸν Καλλιωντζίη, μὲ τὴ γκρίζα βελάδα καὶ τὸ γκρίζο σκληρὸ καπέλο, νὰ διδάσκει, ἐδῶ καὶ εἴκοσι τόσα χρόνια, μιά μέρα πού χῶθηκ' ἀπὸ περιέργεια στὸ μάθημά του, «περὶ ξηρῶν καὶ αἱματηρῶν οἰκυῶν», καὶ νὰ ντύνει μὲ ἀφάνταστα πομπικὴ μεγαλοπρέπεια τὸ λόγο του καὶ νὰ βυθίζει σὲ ὀμφαλοσκοπικὴ ἔκσταση ἐπιστημονικῆς ἐμβριθείας τὸ ἀκροατήριό του, ἐνῶ ἐπρόκειτο ἀπλούστατα γιὰ τὶς κούφες καὶ τὶς κοφτεὲς βεντούζες! Βέβαια, ἓνας ἐπιστημονικὸς λόγος γραμμένος στὴ δημοτικὴ δὲ θάγει πιά καμμιά σχέση εἴτε μὲ τὰς οἰκίας εἴτε μὲ τοὺς οἰκυούς — μὰ γι' ἀντιστάθμισμα θὰ εἶναι ἓνας λόγος πού θὰ βαραίνει μονάχα μὲ τὴ σοφία του, μὲ τὴν ἀλήθεια του, μὲ τὴ ζωντάνια του. Καὶ τὸ κέρδος γιὰ τὰ ἑλληνικά νιάτα — καὶ γιὰ ὅλους μας — θὰ εἶναι ἀνυπολόγιστο. Σὲ μιά τέτοια ἱατρικὴ ἐπιστημονικὴ — ὄχι ἐκλαϊκευτικὴ — βιβλιοθήκη τοποθετεῖ τὸ βαρυσήμαντο ἀγκωνάρι τοῦ ὁ κ. Λούρος. Δὲν ἔρχεται νὰ κάμει μιά προσφορὰ συγκατάβασης, καθὼς τόσοι ἄλλοι, πού νόμισαν πῶς εἶχαν τὸ χρέος σὲ μερικὲς ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις νὰ μὴν ἀγνοήσουν καὶ τὴ γλώσσα τοῦ τόπου τους καὶ νὰ κατέβουν ἀπὸ τὸ σκονισμένο καθαρηνουσιάνικο θῶκο τους γιὰ νὰ παίξουν λίγο καὶ μὲ τὸ ἀνάλαφρο καὶ

ἀγοραῖο τοῦτο «ἰδίωμα». Πνευματικὸς ἄνθρωπος πού πέρασε δεκαεπτὰ ὀλόκληρα χρόνια τῆς ζωῆς του στὸ ἐξωτερικὸ ἀνεβαίνοντας σκαλὶ τὸ σκαλὶ μὲ τὴ φημισμένη του ἀξιοσύνη ὅλη τὴ σκάλα τῆς ἐπιστημονικῆς ἱεραρχίας, εἶδε καὶ τὴ νεοελληνικὴ πραγματικότητα μὲ ἀθόλωτη ματιὰ, κ' ἐνωσε πῶς ἓνα ἔθνος πού ἀρνιέται τὴ γλώσσα πού μιλεῖ, καὶ χάνει ἀσκοπα τὸν καιρὸ του σὲ γλωσσολογικά ἀναμασσήματα καὶ παραληρήματα, εἶναι σὰ νὰ φράζει μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια τὸ δρόμο τῆς προκοπῆς του. Κι ἀποφάσισε θαρραλέα νὰ πιάσει τὸν ταῦρο ἀπὸ τὰ κέρατα. Οἱ συνάδερφοί του ἄς μιμηθοῦν τὸ παραδειγμά του κι ἄς κάμουν τὸ χρέος τους: τὸ ἔθνος τοὺς παρακολουθεῖ καὶ τοὺς ζυγιάζει μὲ πολὺ εὐαίσθητη ζυγαριά. Ἐγὼ προσωπικὰ εὐχαριστῶ τὸν κ. Λούρο, πού μοῦ πρόσφερε τὴ χαρὰ τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸ κατόρθωμά του καὶ τὴν ἀφορμὴ νὰ συμμαζέσω, ἔστω καὶ σ' ἓνα λειψὸ ἄρθρο σὰν τοῦτο δῶ, τοὺς στοχασμοὺς μου ἀπάνου στὴ δημοτικὴ τῆς ἐπιστήμης.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

Μιά συζήτηση.

Σὲ τρία τεύχη τῆς «Νέας Ἑστίας» (381, 383 καὶ 385) καὶ σὲ ἀρκετὲς σελίδες τοῦ «Δεκαπενθήμερου» τῆς παρακολούθησαν οἱ ἀναγνώστες μας μιά συζήτηση πού ἴσως ἔπρεπε νὰ μὴν εἶχε ἀρχίσει, ἀφοῦ δὲ στηρίχτηκε σὲ κείμενα ἀλλὰ σὲ ὀμιλίες πού ἐγιναν στὸ πόδι. Ὁ κ. Αἰμ. Χ. μετέφερε καὶ σχολίασε στὴ στήλη του ὅσα τοῦ εἶπε ὁ κ. Μ. Τριανταφυλλίδης, σὲ μιά τελευταία συνάντησή τους, γιὰ τὴ γλώσσα καὶ τὴ γραμματικὴ τῆς ὁ κ. Μ. Τριανταφυλλίδης διαμαρτυρήθηκε καὶ δήλωσε πῶς ἄλλα εἶπε κι' ἄλλα ἔγραψε ὁ χρονογράφος τοῦ «Δεκαπενθήμερου» ὁ κ. Αἰμ. Χ. ἐπέμεινε. Καὶ οἱ ἀναγνώστες ἔχουν καταλήξει, φυσικὰ, στὰ συμπεράσματά τους. Θὰ ἐπιθυμούσαμε ὅμως νὰ βεβαιώσουμε τὸν κ. Μ. Τριανταφυλλίδη ὅτι οἱ νεώτεροι, ὅσοι τουλάχιστον θέλουν νὰ κάνουν ἀληθινὰ σοβαρὴ καὶ γόνιμη ἀσχολία τὴ διακονία τους στὰ Γράμματα, οὔτε τὴν πνευματικὴν μας ἱστορίαν ἀγνοοῦν οὔτε τὴ μεγάλη συμβολὴ τοῦ συγγραφέα τῆς «Νεοελληνικῆς Γραμματικῆς» στὸν ἀγῶνα τοῦ Δημοτικισμοῦ ὑποτιμοῦν. Ἄλλωστε, σὲ σελίδες τῆς «Νέας Ἑστίας» ἡ παράδοση ποτὲ δὲν ἀγνοεῖται. Συζητεῖται συχνά, ἐλέγχεται κάποτε, ἀλλὰ πάντα μένει ἀμετακίνητη βάση καὶ σταθερὴ ἀφετηρία τῶν νεωτέρων προσπαθειῶν.

Χ.

Δημοτικὴ καὶ δημόσια ἔγγραφα.

Ἡ πιὸ δύσκολη, ἀλλὰ καὶ ἡ πιὸ σημαντικὴ μάχη πού ἔχει νὰ δώσει ἡ ἐθνικὴ γλώσσα μὲ τὸ λογιωτατισμὸ, θὰ εἶναι ἡ μάχη γιὰ τὰ δημόσια ἔγγραφα καὶ τὴ νομοθεσίαν. Ὅσο κι' ἀντὶ τὴν οὐσίαν ἡ γλωσσικὴ διατύπωση τῶν πρώτων ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ δεύτερη, μπορεῖ νὰ προηγηθεῖ μιά προσπάθεια γιὰ τὴ γλωσσικὴ μεταρρυθμίση στὰ δημόσια ἔγγραφα, ὅπως ἐγίνε